

Naslov članka/Article:

Od poklicnih svetovalnic do karierne orientacije na spletu

From Vocational Counselling Services to Online Career Guidance

Avtor/Author:

**Zlata Šlibar, mag. Julija Pirnat, dr. Katja Guštin in
Nika Perinčič**

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Šolsko svetovalno delo št. 1/2021, letnik 25

ISSN 1318-8267

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2021

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/solsko-svetovalno-delo/>

Od poklicnih svetovalnic do karijerne orientacije na spletu

From Vocational Counselling Services to Online Career Guidance

Zlata Šlibar, mag. Julija Pirnat,
dr. Katja Guštin in
Nika Perinčič

Zavod RS za zaposlovanje

31

Izvleček

V prispevku je predstavljen zgodovinski razvoj karijerne orientacije, ki se je na ozemlju današnje države začel v petdesetih letih prejšnjega stoletja s poklicnimi svetovalnicami. Približno istočasno so se v šolah začeli zaposlovati psihologi, katerih delo je bilo na začetku usmerjeno predvsem v pomoč mladim pri iskanju ustreznega poklica. Zavod RS za zaposlovanje je pomembno strokovno podpiral poklicno usmerjanje mladih. Leta 2011 je bila vzpostavljena nacionalna koordinacijska točka za vseživljenjsko karierno orientacijo, v okviru katere je bilo razvitih veliko različnih orodij in pripomočkov za karierno usmerjanje mladih ter program modularnega usposabljanja za karijerne svetovalce. Zaživel je tudi portal e-VKO, ki ponuja dva spletna vprašalnika za pomoč pri kariernem odločanju mladih.

Leta 2020 pa je minilo dvajset let od vključitve Nacionalnega centra za poklicno svetovanje in informiranje v evropsko mrežo Euroguidance.

Ključne besede:

razvoj karijerne orientacije, storitve poklicnega svetovanja, poklicno svetovanje mladim, Euroguidance.

Abstract

The article presents the historical development of career guidance, which began in the territory of present-day Slovenia in the 1950s with vocational counselling services. At roughly the same time, schools began employing psychologists whose work was initially focused on helping young people to find a suitable vocation. The Employment Service of Slovenia provided vital professional support to the vocational guidance of young people. In 2011, a National Coordination Point for Lifelong Career Guidance was set up; within its scope, many career guidance tools and aids were developed for young people, as well as a modular training programme for career counsellors. The e-VKO portal has also come to life; it offers two online questionnaires that help young people to make a career choice.

The year 2020 marked the twentieth anniversary of the National Vocational Information and Counselling Centre joining the European Euroguidance network.

Keywords:

career guidance development, vocational counselling services, vocational counselling of young people, Euroguidance.

Zgodovina poklicnega usmerjanja

Prve poklicne svetovalnice so se rodile v Ameriki leta 1908 kot rezultat industrializacije in mehanizacije proizvodnje ter kot posledice tega vedno večje delitve dela. Z delitvijo dela se je dvignila proizvodnja, bilo je več nesreč pri delu in pojavile so se poklicne bolezni. Nastal se je problem, kako postaviti pravega človeka na pravo mesto in kako čim bolj izkoristiti posameznikove sposobnosti. Psihologija in medicina dela sta postali pomembna dejavnika v nadaljnjem razvoju gospodarstva.

V Evropi so se začele poklicne svetovalnice širiti po letu 1910. Pri nas je bila ustanovljena prva poklicna svetovalnica leta 1938 na pobudo mariborskega podžupana za področje Dravske banovine. V njej so se začeli strokovno ukvarjati s poklicnim usmerjanjem, svetovanjem in posredovanjem poklicev. Najprej so delali le z vajenci pri obrtnikih, kasneje pa še z dijaki srednjih in višjih šol.

Pomembno vlogo so že takrat imele osnovne šole, saj so bile poklicane, tako kot danes, da svoje učence poklicno usmerjajo in jim svetujejo. Za predhodnike službe poklicnega usmerjanja in svetovanja štejemo osnovnošolske učitelje. Ti so čutili potrebo in dolžnost, da poskrbijo za svoje učence in jim pomagajo do ustreznega učnega ali delovnega mesta.

V naslednjih dveh letih je poklicna svetovalnica razširila svoje delo. Povezala se je s šolsko polikliniko in sodelovala z njo pri usmerjanju učencev v poklice. Spremljali so svetovance v šoli in na delovnih mestih ter bili z njihovimi rezultati zelo zadovoljni (nad 90 % jih je bilo uspešnih). Med drugo svetovno vojno je dejavnost poklicnih svetovalnic zamrla.

Dr. Mihajlo Rostohar je imel pomemben vpliv na delo naših poklicnih svetovalnic in na razvoj psihologije v Sloveniji. Leta 1951 je dal pobudo za ustanovitev poklicne svetovalnice pri Centralnem higienskem zavodu v Ljubljani, ki jo je v začetku tudi vodil. Kot šef psihološkega inštituta je pripomogel, da so dobile poklicne svetovalnice dober psihološki kader.

Leta 1951 je ministrstvo za delo sklicalo strokovnjake z raznih področij na posvet o ustanovitvi poklicne svetovalnice v Ljubljani. Na posvetu so predstavili mnoge konstruktivne predloge. Pomemben sklep posveta je bil, da je treba organizirati poklicno usmerjanje v naši republiki, in s tem so postavili temelje današnje vseživljenjske poklicne orientacije. Slovenski strokovnjaki so se povezovali s kolegi v Jugoslaviji in izpeljali mnogo posvetov in izobraževanj s tega področja.

Zakonske in strokovne podlage

Zakonsko so bile naloge poklicnega svetovanja prvič omenjene leta 1952 v Odredbi o organizaciji posredovanja dela, pozneje pa so področje poklicnega svetovanja urejali Zakon o delovnih razmerjih iz leta 1957, Splošni zakon o šolstvu iz leta 1958 in Zakon o osnovni šoli iz leta 1959.

”

Za predhodnike službe poklicnega usmerjanja in svetovanja štejemo osnovnošolske učitelje. Ti so čutili potrebo in dolžnost, da poskrbijo za svoje učence in jim pomagajo do ustreznega učnega ali delovnega mesta.

V prvih letih delovanja so v poklicnih svetovalnicah predvsem sestavljali, izdelovali in standardizirali psihodiagnostična sredstva. Prav tako so opravljali znanstvene raziskave na področju psihologije dela in industrijske psihologije.

Preverjali so testne metode, ki so jih uporabljali še v banovinski poklicni svetovalnici, in preučevali nove, ki so jih uvajali na Zahodu.

V tistem času smo bili prejemniki tehnične pomoči ZDA, od koder smo dobili mnoge teste: DAT, WB, TAT, Bender, Deksterimeter in druge.

Leta 1955 je začel Zavod za proučevanje dela in varnosti pri delu LRS v Ljubljani v povezavi z Upravo za posredovanje dela LRS konkretne priprave za ustanavljanje referatov za izbiro poklica pri okrajnih posredovalnicah za delo. Marca so začeli delati referenti za poklicno svetovanje, ki so jih strokovno usposobili na posebnih seminarjih Zavoda za proučevanje dela in varnosti pri delu.

Glavne naloge referatov za izbiro poklica so bile: skrb za strokovno usposobljene kadre, skrb za testni material, organizacija izdajanja informacij o poklicih, opravi-

vljanje potrebnih analiz, pomoč poklicnim svetovalnicam. Veliko pozornost so namenili pomoči invalidom pri iskanju ustreznih učnih in delovnih mest ter tako imenovani »problematični« mladini.

Posvetovanje v Celju leta 1957 je bilo namenjeno tudi spremenjeni vlogi poklicnega svetovanja v šolah ob pripravljajoči se šolski reformi. Pomembne se zdijo tri točke programa, ki jih je posvet naslovil na pripravljavo šolske reforme:

- uvajanje službe informiranja o poklicih; z naloga-mi poklicnega usmerjanja bi morali biti seznanje-ni vsi učitelji na šoli;
- tesno sodelovanje šole z vsemi dejavniki, ki lahko koristno vplivajo na usmerjanje mladine v poklice;
- uvedba novega učnega predmeta v zadnji razred osnovne šole – izbira poklica.

Poklicno usmerjanje mladih

V tistih letih se je začela na osnovnih šolah razvijati šolska psihologija, zaposlovati so se začeli prvi šolski psihologi. Izkušnje o šolski psihologiji in njeni vlogi je v naše kraje prinesel iz Francije v sodelovanju z Unescom prof. B. Andree. Tudi industrijska psihologija si je v tistih časih začela utirati pot v naša podjetja. Pomembna naloga industrijske psihologije je bila analiza delovnih mest. S tem smo dobili mnoge manjkajoče podatke o poklicih.

Profesor dr. Borut Šali je vodil večje število seminarjev, na katerih so se psihologi, zaposleni na področju poklicnega svetovanja, in drugi seznanjali z metodo, tehniko in individualnim testiranjem ter vrednotenjem in interpretiranjem rezultatov WB testa, WISCa in OI.

Leta 1960 se je reorganiziral Zavod za proučevanje dela in varnosti pri delu. Ustanovljen je bil Zavod SRS za produktivnost dela, ki je imel nalogo pripravljati psihodiagnostična sredstva in psihološko svetovanje odraslim v podjetjih. Z novim zakonom o službi zaposlovanja je bila ukinjena služba posredovanja dela in z njo služba poklicnega svetovanja v tedanji obliki. Po novem je bila organizirana kot integralni del nalog novega zavoda za zaposlovanje.

V letih 1959 do 1963 so potekali »Meseci poklicnega usmerjanja«, ko so načrtno informirali mladino o mož-

nostih šolanja in učnih mestih ipd. V prihodnjih letih so jih zamenjale druge akcije seznanjanja s poklici.

Ustava iz leta 1963 je v 63. členu določala svobodno izbiro poklica in zaposlitve. Leta 1965 je bil sprejet splošni zakon o organizaciji in financiranju zaposlovanja in to je pomenilo novo etapo v razvoju poklicnega usmerjanja mladine in odraslih pri nas. Istega leta je bila v Celju tretja skupščina slovenske sekcije za poklicno usmerjanje; ta se je na tej skupščini preimenovala v Slovensko združenje za poklicno usmerjanje. Zastavili so si nekaj pomembnih ciljev:

- sistematično spremljanje mladine, ki je končala osnovno šolo,
- vzbuditi zanimanje pristojnih za financiranje nadaljnega izobraževanja nadarjenih iz slabše gospodarsko stoječih družin,
- povezava s kadrovskimi službami zaradi strokovnih izdelav analiz delovnih mest,
- izdelava metodologije poklicnega usmerjanja duševno in telesno prizadetih.

Vloga in pomen Zavoda RS za zaposlovanje

V strokovnem pogledu je za delovanje zavodov za zaposlovanje prelomno leto 1968. Tega leta so strokovni delavci zavodov za zaposlovanje začeli pripravljati enotni program dela službe za zaposlovanje. Do konca leta so ga pripravili za obravnave v strokovnih komisijah za posamezna področja, v naslednjih letih pa so ga postopoma vpeljevali na vsa področja dela. **Enotni program dela namreč ni bil koncipiran le kot letni program dela, temveč kot enotna metodologija dela za vsa področja delovanja službe za zaposlovanje. Bil je sestavljen tako, da je zahteval in omogočal dograjevanje zaradi novih strokovnih dognanj, ekonomskih, organizacijskih, tehnoloških in drugih sprememb.**

V enotni program dela je bilo vgrajeno za njegovo izvajanje potrebno izobraževanje in usposabljanje. Zamisli enotnega programa dela so se zlasti dobro uveljavile v sedemdesetih letih. Proti koncu tega obdobja in kasneje pa so se zaradi sprememb na področju upravljanja dejavnosti zaposlovanja (družbenega samoupravljanja) in nekaterih manj strokovno posrečenih rešitev pri

vodenju republiškega zavoda za zaposlovanje začele pojavljati težave pri njihovem izpeljevanju in izpopolnjevanju. Temeljne zamisli enotnega programa dela so se najdalj obdržale na področju poklicnega usmerjanja.

Leto 1986 je še en pomemben mejnik v delovanju službe za poklicno svetovanje in štipendiranje. V tem času so bile ponovno uvedene štipendije za nadarjene. To pa pomeni nov izziv in naloge za zaposlene na področju poklicnega svetovanja in štipendiranja. Veliko pozornosti in dela je v to vložila takratna skupina, ki je delala na centralni službi zavoda za zaposlovanje – Janez Zalaznik, Olga Tomšič, Marko Žvokelj. Veliko je prispeval tudi dr. Jan Makarovič, ki se je s tem področjem ukvarjal že leta prej, ko so podeljevali štipendije Milijoni za talente.

Spremembe na trgu dela in velika brezposelnost po osamosvojitvi so pripeljale do prenove poklicnega svetovanja v letih 1995 in 1996, ko je službo vodil Saša Niklanović. Področje dela se je ob spremembi najprej preimenovalo v poklicna orientacija in kmalu nato v vseživljenjska karierna orientacija. S pomočjo projektov Phare je bil izpeljan projekt Pilotni center za informiranje in poklicno svetovanje, nastala je mreža CIPS-ov po vsej Sloveniji, ne le na Zavodu za zaposlovanje, temveč tudi pri partnerjih na ljudskih univerzah in knjižnicah. V zadnjem času pa je bilo veliko razvojnega dela opravljenega s pomočjo projektov, ki jih financira Evropski socialni sklad (orodja in pripomočki za vseživljenjsko karierno orientacijo za brezposelne osebe, za šolsko mladino, modularno usposabljanje kariernih svetovalcev idr.).

Euroguidance/NCIPS

Je mreža nacionalnih kariernih centrov, ki povezuje svetovalce na področju vseživljenjske karierne orientacije v evropskih državah. Leta 2020 smo praznovali dvajsetletnico članstva našega nacionalnega centra za informiranje in poklicno svetovanje v tej mreži. Naloge centra Euroguidance določa razpis, ki ga vsako leto

objavi Evropska komisija in med naše naloge spadajo: organizacija seminarja Cross border v sodelovanju z enajstimi državami, organizacija študijskih obiskov v okviru Akademije in sodelovanje v različnih delovnih skupinah Euroguidance. Ciljna skupina so karierni svetovalci na vseh področjih.

Naloge, ki jih opravlja NCIPS v Sloveniji, pa so: sodelovanje v različnih strokovnih skupinah, skrb za Kam in kako, skrb za eVprašalnik o poklicni poti, pomoč svetovalcem pri obeh programih, zbiranje opisov poklicev, skrb za karierna središča, priprava informacij za karierne svetovalce s področja izobraževanja, zaposlovanja idr.

Nacionalna koordinacijska točka za vseživljenjsko karierno orientacijo (NKT VKO)

Zavod za zaposlovanje je na področju poklicne orientacije mladih opustil neposredno delo z mladimi, kot so svetovanja, predavanja za starše, testiranje z multifaktorsko baterijo testov (MFBT) in podobno. Z

začetkom projekta Nacionalne koordinacijske točke (<https://www.vkotocka.si/o-nkt-vko/>) leta 2011 pa smo želeli vzpostaviti celovit sistem zagotavljanja kakovosti in standardov na področju karierne orientacije. V okviru projekta smo začeli razvijati pripomočke in orodja za izvajalce in uporabnike.

Poleg tega smo oblikovali program

modularnega usposabljanja kariernih svetovalcev, ki je predstavljen v nadaljevanju.

»
MUKS je odgovor na potrebe po profesionalizaciji in specializiranih kompetencah za delo na področju karierne orientacije.

Modularno usposabljanje za karierne svetovalce

V Sloveniji nimamo uradnega izobraževalnega programa za karierne svetovalce niti na ravni dodiplomskega študija niti kot magistrski študij, tako kot imajo to urejeno v mnogih drugih državah, vsaj evropskih. Program modularnega usposabljanja kariernih svetovalcev (MUKS) je namenjen vsem svetovalcem, ki de-

lajo na področju izobraževanja in zaposlovanja, v kadrovskih službah, nevladnih organizacijah ipd., skratka vsem, ki se ukvarjajo s kariernim svetovanjem oziroma pomagajo posameznikom pri načrtovanju in vodenju kariere. Program usposabljanja je uspešno zaključilo več kot sto petdeset udeležencev.

MUKS je odgovor na potrebe po profesionalizaciji in specializiranih kompetencah za delo na področju karierne orientacije. Z usposabljanjem pridobijo udeleženci širok nabor znanj in veščin na področju karierne orientacije. Prav tako bogatijo teoretično in praktično znanje raznoliki predavatelji MUKS-a, do sedaj smo sodelovali že z več kot tridesetimi različnimi domačimi in tujimi strokovnjaki.

Usposabljanje MUKS obsega 160 pedagoških ur, od tega splošni moduli 140 ur, izbirni moduli pa 20 ur. Splošni moduli so razdeljeni v štiri sklope oziroma module.

- **V prvem modulu** se ukvarjamo s *karierno orientacijo kot stroko*.
- **V drugem modulu** *svetovalno delo* spoznavamo več načinov, metod in tehnik svetovalnih razgovorov, kot so motivacijski intervju, kompetenčni intervju, coaching, spletno svetovanje idr. Dotaknemo se tudi motivacije, prepričanj in vrednot v kariernem svetovanju ter preizkušamo, kako nagovorimo čustva v kariernem svetovanju.
- **V tretjem modulu** spoznavamo *pripomočke za svetovalno delo na področju VKO ter pridobimo* vpogled v delovanje merskih pripomočkov za svetovalno delo z mladino in odraslimi.
- **V četrtem modulu** se ukvarjamo z *družbenimi skupinami in skupinskimi oblikami dela v karierni orientaciji*. Znotraj modula obravnavamo prepoznavnost storitve karierne orientacije, medresorske smernice in standarde kakovosti VKO, opozarjamo na pomen etike in profesionalnega razvoja kariernega svetovalca, ozaveščamo pomen evalvacije in samorefleksije lastnega dela in spoznavamo karierno svetovanje z različnimi skupinami ljudi, npr. osebami z zdravstvenimi ovirami, osebami z motnjami v duševnem razvoju ipd. Opozarjamo tudi na prednosti in pasti vpliva mobilnih naprav in spleta na karierno odločanje.

Med izbirnimi moduli je bilo mogoče izbirati med štirimi različnimi moduli. Ti so *modul za svetovanje brezposelnim osebam, modul za šolske svetovalne delavce, modul za nevladne organizacije* in *modul za kadrovske svetovanje*.

Izvrstni predavatelji omogočajo praktično razumevanje teorije in njen prenos v vsakodnevno delo s stranikami. Udeleženci MUKS-a, ki si tekom usposabljanja delijo različna znanja in izkušnje v razpravah in druženju, pa dajejo širino in modrost, ki omogoča, da posameznik postane boljši svetovalec ne glede na področje dela, s katerim se ukvarja.

Spletna multifaktorska baterija testov

Zaživela je dolgo pričakovana spletna multifaktorska baterija testov sposobnosti (eMFBT), ki smo jo priredili v sodelovanju s Centrom za psihodiagnostična sredstva. Gre za dragocen pripomoček na področju karierne orientacije, ki učencem v zaključnih razredih osnovne šole olajša proces odločanja o nadaljnjem šolanju oziroma jim pomaga kasneje pri izbiri poklica. Rezultati prispevajo k spoznavanju lastnih sposobnosti ter pomagajo graditi realistično podobo o sebi (Boben, Trstenjak in Gosar 2020). Učenci tako lažje prepoznajo svoja močna področja in razumejo, kako so določene sposobnosti povezane z izobraževalnimi programi in poklici.

Multifaktorska baterija testov (MFBT) je bila dolga leta pomemben del karierne orientacije v osnovni šoli. Vse do vključno šolskega leta 2012/13 je testiranje potekalo generacijsko, za vse učence predzadnjega razreda osnovne šole v Sloveniji. Do šolskega leta 2007/08 so bili rezultati testa MFBT tudi podlaga za podeljevanje Zoisovih štipendij za nadarjene učence.

Od leta 2013 naprej smo sicer omogočali brezplačno izposojanje testnega gradiva, vendar so se za nadaljevanje testiranja odločali le posamični psihologi na šolah. Z zavedanjem, da so učenci, njihovi starši in svetovalni delavci izgubili pomemben del informacij, ki so jim bile v pomoč pri kariernem odločanju oziroma svetovanju, smo si dolga leta prizadevali, da bi bilo testiranje ponovno dostopno čim širši populaciji.

**HITROST
RAZUMEVANJA
BESED****RAČUNSKE
SPOSOBNOSTI****PROSTORSKE
SPOSOBNOSTI****HITROST
OBDELAVE
PODATKOV****KONCENTRACIJA****SKUPNA LESTVICA****Slika 1:** Lestvice eMFBT

Nova elektronska različica testa se izvaja nadzorovano, torej ob prisotnosti psihologa, vendar v celoti poteka na računalniku. Test je sestavljen iz šestih sklopov na log (Boben, Trstenjak in Gosar 2020). S spletno aplikacijo eMFBT je poskrbljeno za samodejno, objektivno vrednotenje, s čimer se občutno prihrani čas testatorja. Kot osnova pri interpretaciji testa se izpišeta dve poročili za psihologa (povzetek rezultatov in zapisnik o testiranju), na voljo pa je tudi opisno poročilo o rezultatih, namenjeno učencu in staršem.

Rezultati eMFBT predstavljajo oceno učenčevih splošnih in specifičnih spoznavnih sposobnosti. S kombinacijo rezultatov na sedmih testih ter upoštevanjem časa, tempa in doslednosti reševanja dobimo šest sestavljenih lestvic (Boben, Trstenjak in Gosar 2020).

Kakovostna povratna informacija učencem omogoča vpogled v lastne potenciale za uspešnost na določeni ravni in smeri izobraževanja, kasneje pa na določenem poklicnem področju. Seveda so rezultati testa sposobnosti le košček v mozaiku kariernega svetovanja, saj jih je treba povezati še z drugimi lastnostmi učencev, njihovimi interesi, osebnostnimi lastnostmi, učnimi navadami, motiviranostjo idr.

Kako do testa

eMFBT je psihološki test, zato testiranje in interpretacijo rezultatov opravi usposobljen psiholog. Usposabljanje za uporabo testa je brezplačno in poteka spletno, v obsegu 8 pedagoških ur. Zaradi mnogih sprememb pri izvedbi in interpretaciji je pomembno, da se testiranja udeležijo tudi tisti, ki že imajo izkušnje z MFBT tipa papir-svinčnik ali so sodelovali pri standardizaciji eMFBT.

Po opravljenem usposabljanju lahko psiholog zaprosi za dostop do aplikacije. Poleg lastne izjave o uporabi testa mora predložiti tudi izjavo ravnatelja šole, na kateri bo potekalo testiranje. Dostop se podeljuje za tekoče šolsko leto in je brezplačen. Če v svetovalni službi šole ni zaposlenega psihologa, pa bi učencem želeli ponuditi možnost testiranja, mora šola zagotoviti finančna sredstva za storitev zunanjega psihologa. Zaradi ciljev projekta, s katerimi stremimo k zagotavljanju enakih možnosti za vse učence, mora biti storitev za učence oziroma njihove starše brezplačna.

Portal e-VKO – novi pripomoček za ugotavljanje težav pri kariernem odločanju za srednješolce

Svetovalci se dobro zavedamo pomena zgodnjega spodbujanja mladostnikov k razmišljanju o izbiri poklica, vendar pa do nedavnega nismo imeli na razpolago nobenega sodobnega pripomočka za ugotavljanje težav, s katerimi se dijaki soočajo pri odločanju o karierni poti.

V dobi splošne digitalizacije družbe področje kariernega svetovanja ne sme obtičati v zaostanku. Še zlasti je napredek tudi na našem področju pomemben v času, ko smo zaradi zahtevnih razmer primorani omejiti fizične stike in je izvedba (vsaj dela) svetovalne dejavnosti na daljavo postala nuja in ne zgolj dobrodošla alternativa, za mladostnike pa je skorajda že samoumevna. Prednosti uporabe digitalnih orodij in pripomočkov VKO je veliko, idealno pa seveda je, da jih uporabljamo v kombinaciji ali kot dopolnilo klasični osebni svetovalni storitvi.

Prav v ta namen smo spomladi leta 2020 v okviru projekta NKT VKO ZRSZ razvili nov spletni portal e-VKO, ki vsebuje dva elektronska vprašalnika o kariernem odločanju za srednješolce.

Oba vprašalnika so za uporabo v slovenskem prostoru priredile dr. Sonja Pečjak, dr. Tina Pirc in dr. Anja Podlessek na podlagi vprašalnika Adolescent Decision Making Questionnaire (avtorji so Jolanda Tuinstra, F. L. P. van Sonderen, J. W. Groothoff, W. J. A. van den Heuvel, D. Post) oziroma vprašalnika The Career Decision-making Difficulties Questionnaire (CDDQ, avtorji so Itamar Gati, Mina Krausz, Samuel H. Osipow). Pri realizaciji portala so sodelovali vsi člani projektne ekipe ter zunanji izvajalec, pri preizkušanju pa tudi številne svetovalne delavke in delavci iz srednjih šol iz vse Slovenije.

Portal z obema vprašalnikoma je v prvi vrsti namenjen srednješolskim svetovalnim delavcem, pa tudi drugim kariernim svetovalcem, ki se ukvarjajo z mladostniki v omenjenem vzgojno-izobraževalnem obdobju in želijo svoje temeljne osebne svetovalne aktivnosti nadgraditi z učinkovitim pripomočkom.

Vprašalnik stilov odločanja

Meri štiri stile odločanja: izogibanje odločanju, samozavestno odločanje, panično odločanje in impulzivno odločanje.

Svetovalci lahko ta vprašalnik uporabljajo z namenom, da identificirajo prevladujoči stil odločanja pri posameznem dijaku oz. pridobijo informacijo o njegovem profilu odločanja. Ko poznajo posameznikov stil, lahko pri dijakih z manj prilagojenimi načini izpeljejo proces kariernega svetovanja drugače kot pri tistih, ki imajo bolj prilagojene stile. Na primer, pri dijaku z izrazitim stilom izogibanja odločanju je treba začeti intenzivno karierno svetovanje bolj zgodaj (npr. konec drugega ali na začetku tretjega letnika) in ga voditi bolj strukturirano. To lahko pomeni, da je koristno sestaviti skupaj z dijakom konkreten načrt dela s podrobno opredeljeno časovno dinamiko ter dijaka spremljati in spodbujati pri izvedbi zastavljenih oz. dogovorjenih nalog.

Vprašalnik težav pri kariernem odločanju

Meri štiri vrste težav pri kariernem odločanju: notranje konflikte, pomanjkanje informacij, zunanje konflikte in disfunkcionalna prepričanja. S tem vprašalnikom lahko svetovalci diagnosticirajo izvor in vrsto težav pri dijakih. Lahko služi kot presejalni instrument (za skrining), ki ga uporabimo pri celotni generaciji (npr. na začetku tretjega letnika) oziroma za ocenjevanje težav pri določeni skupini dijakov; glede na dobljene

rezultate pa nato ustrezno intenziviramo delo s šolarji. Lahko seveda služi tudi za diagnosticiranje posameznikovih težav kot izhodišče za individualno svetovanje glede na njihovo izraženost, pri čemer se svetovalec z dijakom podrobneje pogovori o ključnih težavah. Lahko pa ga uporabimo za evalvacijo

učinkovitosti določenih kariernih intervencij, na primer za ocenjevanje stopnje težav pred intervencijo in po njej.

Portal e-VKO

Portal se je že kmalu po zagonu izkazal kot izjemno koristen pripomoček, ki lahko svetovalcem znatno olajša delo. Omogoča namreč elektronsko dodeljevanje posameznega ali obeh vprašalnikov ter omogoča avtomatsko vrednotenje, interpretacijo in spremljanje rezultatov, srednješolcem pa omogoča samostojno reševanje vprašalnikov prek spleta (za izpolnjevanje potrebujejo le povezavo in 5 do 10 minut časa) ter ogled ali pošiljanje poročila o rezultatih na izbrani elektronski naslov.

V administrativnem delu portala lahko svetovalec preprosto upravlja s podatki o testirancih, uvaža sezname oseb, ki jim želi dodeliti dostop, jih z dodanimi avtomatsko generiranimi šiframi izpisuje in spremlja stanje ter rezultate izpolnjenih vprašalnikov.

Strokovnjaku sta za vsak posamezni rešeni vprašalnik trajno na voljo dve različici poročila. Dostopna mu je tako interpretacija rezultatov v poročilu, ki ga je ob vnosu zelenega elektronskega naslova prejel testiranec,

”
Stili odločanja:
izogibanje odločanju,
samozavestno odločanje,
panično odločanje in
impulzivno odločanje.

kot tudi posebna različica poročila za strokovnjaka. To poročilo je nekoliko podrobnejše in vsebuje tekstovno interpretacijo rezultatov, grafični prikaz rezultatov na posameznih lestvicah, izražen v percentilnih vrednostih (primerjava rezultatov z normami, torej v primerjavi z vrednostmi, ki so jih na lestvicah dosegli vrstniki testiranja), navedene in grafično prikazane pa so tudi povprečne vrednosti odgovorov (vrednosti niso primerjane s skupino vrstnikov, na podlagi teh rezultatov se lahko vidi, kateri stil odločanja je najbolj značilen samo za določenega testiranja). Dodani so podatki o posameznih odgovorih dijaka na vprašanja po sklopih ter za vprašalnik VTKO-SŠ še vrednosti kontrolnega vprašanja pri postavkah za preverjanje veljavnosti. Po-

ročilo je s celoto vseh podatkov, ki jih daje, odlično izhodišče za morebitni individualni svetovalni razgovor z dijakom.

Kako do dostopa

Uporaba portala in vprašalnikov je brezplačna, dostop je odobren zgolj na podlagi poslane zahteve in izpolnjene izjave, ki vsebuje ime, priimek in elektronski naslov svetovalca ter naziv šole. Ob odobrenem dostopu do portala vsak svetovalec prejme tudi pripadajoča priročnika za oba vprašalnika v elektronski obliki ter navodila za uporabo portala. ■

Viri in literatura

Boben, D., Trstenjak, M. in Gosar, D. (2020). Spletna multifaktorska baterija testov (eMFBT). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.

VKO točka. Dostopno na: <https://www.vkotocka.si/> (28. 1. 2021).

Dobrovoljc, A., Vičič Krabonja, M., Perčič, K. (2017). Svetovalna dejavnost prek sodobnih medijev. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dostopno na: https://www.acs.si/wp-content/uploads/2020/04/Svetovalna_dejavnost_prek_sodobnih_medijev.pdf (28. 1. 2021).

Pečjak, S., Pirc, T., Podlessek, A. (2018). Vprašalnik stilov odločanja – priročnik. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dostopno na: https://www.vkotocka.si/wp-content/uploads/2018/11/ZRSZ_prirocnik_VSO_internet.pdf (28. 1. 2021).

Pečjak, S., Pirc, T., Podlessek, A. (2018). Vprašalnik težav pri kariernem odločanju – priročnik. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dostopno na: https://www.vkotocka.si/wp-content/uploads/2018/11/ZRSZ_prirocnik_VTKO_brez-vprasalnikov.pdf (28. 1. 2021).

Podjavoršek, A. (1977). Zgodovina poklicnega svetovanja I.–XVIII. Nadaljevanje v glasilu Občan in delo od 1975 do 1977.